

УДК 633.88

Код UPOV: LEONU_QUI

Методика

проведення експертизи сортів собачої кропиви п'ятилопатевої
(*Leonurus quinquelobatus* Gilib.) на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Leonurus quinquelobatus* Gilib. та їхніх гібридів.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 3 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Розмір ділянок планують такий, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків, не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,30$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту, здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків, залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці

ознак:

MG разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота рослин);

MS вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG візуальна разова оцінка групи рослин;

VS візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 50 рослин допускаються п'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу. Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими. Для групування рекомендовано використовувати такі ознаки:

- Рослина: за висотою куща (ознака 2);
- Рослина: галуження стебла (ознака 5);
- Листок: опушення (ознака 15);
- Квітка: забарвлення (ознака 25);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 30).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів собачої кропиви п'ятилопатевої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QL	Сходи: антоціанове забарвлення VG, 1	відсутнє наявне	1 9	
2. (*) (+) QN	Рослина: за висотою куща MG 3	низька середня висока	3 5 7	
3. PQ	Рослина: габітус VG 2	прямий напівпрямий напіврозлогий розлогий	1 2 3 4	
4. (+) QN	Рослина: кількість стебел VS 3	мала середня велика	3 5 7	
5. (*) QL	Рослина: галуження стебла VS, 3	відсутнє наявне	1 9	
6. QN	Рослина: облиствленість VG 2	слабка середня сильна	3 5 7	
7. (+) QN	Стебло: кількість галузок MG 3	мала середня велика	3 5 7	
8. (*) QL	Стебло: антоціанове забарвлення VG, 2	відсутнє наявне	1 9	
9. (+) QL	Стебло: характер антоціанового забарвлення VG, 2	плямами окремими частинами по всій поверхні	1 2 3	
10. (*) QN	Стебло: інтенсивність зеленого забарвлення VG, 2	слабке помірне сильне	3 5 7	
11. QL	Стебло: опушення VG, 2	відсутнє наявне	1 9	
12. (+) QN	Листок: ступінь розсіченості VS, 2	слабкий помірний сильний	3 5 7	
13. (*) QL	Листок: пухирчастість VG 2	відсутня наявна	1 9	
14. (*) QN	Листок: інтенсивність пухирчастості VG, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	

1	2	3	4	5
15. (*) QL	Листок: опушення VS 2	відсутнє наявне	1 9	
16. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VS, 2	слабка помірна сильна	1 3 5	
17. (+) PQ	Листок: тип VS 3	трироздільний (трилопатекий) п'ятироздільний (п'ятилопатекий) змішаний	1 3 5	
18. PQ	Листок: за формою VS 2	овальний яйцеподібний еліптичний долонеподібно розділений	1 2 3 4	
19. (+) QN	Листок: за довжиною MG 2	короткий середній довгий	3 5 7	
20. (+) QN	Листок: за шириною MG 2	вузький середній широкий	3 5 7	
21. QN	Листок: інтенсивність антоціанового забарвлення VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
22. (+) QL	Листок: характер антоціанового забарвлення VS, 2	плямами частинами прожилками	1 3 5	
23. (+) QN	Суцвіття: довжина головної осі MG, 3	коротка середня довга	3 5 7	
24. QN	Суцвіття: за щільністю VS 3	нещільне помірно щільне щільне дуже щільне	1 2 3 4	
25. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 3	біле біле з рожевим відтінком світло-рожеве рожеве рожево-фіолетове	1 2 3 4 5	
26. QN	Квітка: довжина верхньої губи MG, 3	коротка середня довга	3 5 7	
27. QL	Квітка: опушення віночка VG 3	відсутнє наявне	1 9	

1	2	3	4	5
28. PQ	Плід: забарвлення VG 4	оливково-зелене світло-коричневе коричневе темно-коричневе	1 2 3 4	
29. (+) QN	Плід: за розміром MG 4	малий середній великий	3 5 7	
30. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VG 2	ранній середній пізній	3 5 7	
31. (+) QN	Рослина: час досягання плодів VG 4	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів собачої кропиви п'ятилопатевої

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Сходи
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Стигли плоди

До 2. Рослина: за висотою куща, см.

Низька – 60–80, середня – 81–130, висока – понад 130.

До 4. Рослина: кількість стебел, шт.

Мала – до 5, середня – 5–12, велика – понад 12.

До 7. Стебло: кількість галузок, шт.

Мала – до 4, середня – 4–10, велика – понад 10.

До 9. Стебло: характер антоціанового забарвлення.

Антоціанове забарвлення може буди: по всьому стеблу, на верхній частині стебла або на нижній, плямами по всьому стеблу.

До 12. Листок: ступінь розсіченості.

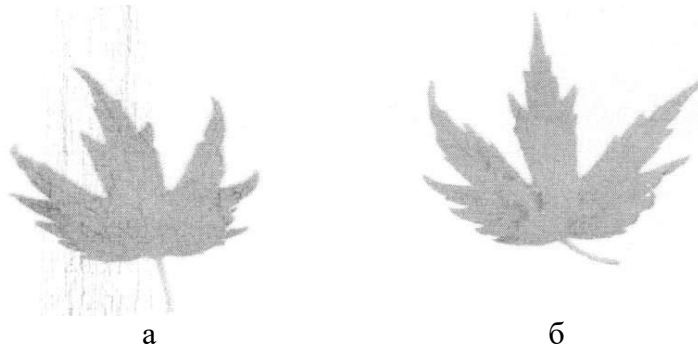
Слабкий – до 1/3 листкової пластинки; помірний – 1/3–1/2, сильний – понад 1/2.

До 17. Листок: тип.

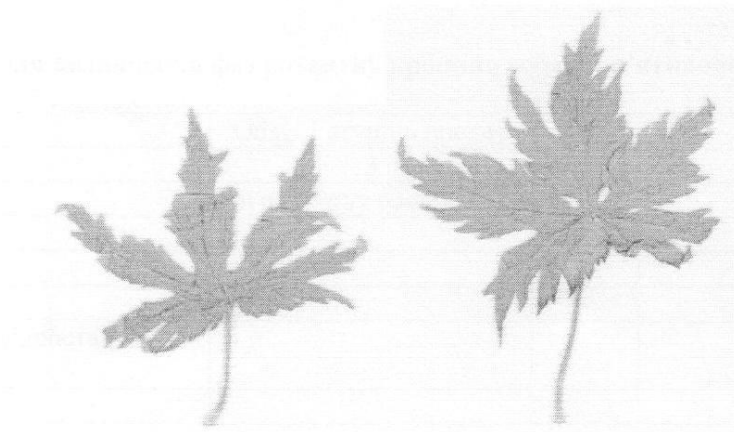
Трироздільний (трилопатекий).

П'ятироздільний (п'ятилопатекий).

Змішаний тип – на одній рослині можуть бути і трироздільні, і п'ятироздільні листки. Нижні листки п'ятироздільні (п'ятилопатекий), середні – трироздільні з широкими видовженими частками та верхні прості з двома бічними зубцями.

Трироздільні листки: а – верхній; б – середній.

П'ятироздільні нижні листки

До 19. Листок: за довжиною, см.

Короткий – 6–8, середній – 9–12, довгий – 13 і більше.

До 20. Листок: за шириною, см.

Вузький – 5,0–6,5; середній – 6,6–8,5; широкий – 8,6–11,0.

До 22. Листок: характер антоціанового забарвлення.

Антоціанове забарвлення наявне з нижнього боку листка у фазі початку бутонізації. Воно можливе плямами, частинами та в основному прожилки мають антоціанове забарвлення.

До 23. Суцвіття: довжина головної осі, см.

Довжину суцвіття вимірюють у фазі повного цвітіння.
Коротка – 6–9, середня – 10–15, довга – 16–20.

До 29. Плід: за розміром, мм.

Малий – до 2, середній – 2–3, великий – понад 3.

До 30. Рослина: час початку цвітіння, декада, місяць.

Ранній – III декада травня – I декада червня,
середній – II–III декади червня,
пізній – I–II декада липня.

До 31. Рослина: час досягання плодів, декада, місяць.

Ранній – II декада липня,
середній – III декада липня – I декада серпня,
пізній – II–III декади серпня.

9. Література

1. Горбань А. Т. Лекарственные растения: вековой опыт изучения и возделывания / А. Т. Горбань, С. С. Горлачева, В. П. Кривуненко. – Полтава: Верстка, 2004. – 232 с., 59 л.
2. Смик Г. К. У природі й на городі / Г. К. Смик. – К.: Урожай, 1990. – С. 119–120.
3. Памуков Д. П. Аптека живої природи / Д. П. Памуков, Х.З. Ахтарджієв: пер. з болг. Г. К. Смик і Н. П. Земної. – К.: Урожай, 1991. – С. 41–45.